

С. І. Цыбульская

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

ІНТЭНСІЎНЫ
КУРС ПАДРЫХОЎКІ
ДА ЭКЗАМЕНУ
І ТЭСЦІРАВАННЯ

3-е выданне, выпраўленае

Мінск
«Тэтраліт»

УДК 811.161.3(075.3)

ББК 81.2Бен-922

Ц93

Цыбульская, С. І.

Ц93 Беларуская мова : інтэнсіўны курс падрыхтоўка да экзамену і тэсціравання / С. І. Цыбульская. 3-е выд., выпраўл. – Мінск : Тэтраліт, 2023. – 320 с.

ISBN 978-985-7171-76-7.

Дапаможнік прызначаны для тых, хто рыхтуецца да цэнтралізаванага экзамену (ЦЭ) і тэсціравання (ЦТ) па беларускай мове. Тэарэтычны матэрыял дапаможа аднавіць неабходныя веды па пэўных раздзелах і тэмах, сістэматызаваць гэтыя веды. Практыкаванні складзены такім чынам, каб навучыць вучняў і абітурыентаў прымяняць веды на практыцы. Пасля кожнага раздзела падаецца тэматычны тэст.

Адрасуецца абітурыентам і выпускнікам устаноў агульнай сярэдняй адукацыі; настаўнікам выпускных класаў і выкладчыкам падрыхтоўчых курсаў.

УДК 811.161.3(075.3)

ББК 81.2Бен-922

ISBN 978-985-7171-76-7

© Цыбульская С. І., 2004

© Афармленне. ПВУП «Тэтраліт», 2023

Дапаможнік прызначаецца тым, хто рыхтуецца да экзамену па беларускай мове ў форме тэсціравання.

Структура дапаможніка адпавядае школьнай праграме па беларускай мове, змест яго вызначаны патрабаваннямі да ведаў і ўменняў выпускнікоў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі і абітурыентаў. Тэарэтычны матэрыял дапаможа аднавіць і сістэматызаваць неабходныя веды па пэўных раздзелах і тэмах. Разнастайныя практыкаванні складзены такім чынам, каб навучыць абітурыентаў прымяняць веды на практыцы. З гэтай мэтай прапануецца і работа з тэкстам. Пасля кожнага раздзела змешчаны тэст, складзены на ўзор тых, якія выкарыстоўваліся на цэнтралізаваным экзамене і тэсціраванні ў мінулыя гады.

Для таго, каб старшакласнікі і абітурыенты маглі рыхтавацца самастойна, у кнізе змешчаны адказы да практыкаванняў і тэматычных тэстаў. Мы раім усім карыстальнікам не проста параўноўваць вынікі сваёй працы з гэтымі адказамі, але і абавязкова аналізаваць памылкі, дапушчаныя пры выкананні таго ці іншага задання.

Дапаможнік прызначаецца для самастойнай падрыхтоўкі старшакласнікаў і абітурыентаў да тэсціравання, а таксама выкладчыкам падрыхтоўчых аддзяленняў устаноў сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай адукацыі.

Аўтар выказвае шчырую падзяку калегам – А. М. Копач, Т. П. Дапіры, Н. М. Рэут, Ф. М. Драбеню – якія ў працэсе работы аўтара над рукапісам апрабавалі асобныя раздзелы і тэсты на падрыхтоўчых курсах ва ўстановах адукацыі г. Мінска, што дапамагло аўтару ва ўдакладненні тэарэтычнага і практычнага матэрыялу.

Аўтар з удзячнасцю прыме заўвагі і пажаданні, накіраваныя на ўдасканаленне дапаможніка. Свае прапановы дасылайце на адрас: tsybulskaya-sv@mail.by

3. Гады ў рады: 1) рэдка; 2) штогод; 3) часта; 4) пастаянна.
4. За прыгожыя вочы: 1) відавочна; 2) неспадзявана; 3) бескарысліва; 4) дарэмна.
5. Дзень пры дні: 1) часта; 2) рэдка; 3) штодзень; 4) неўзабаве.
6. Як баран на новыя вароты (глядзець): 1) тупа; 2) уважліва; 3) разгублена; 4) спалохана.
7. Браць у абарот: 1) папікаць; 2) уздзеінічаць; 3) прымушаць; 4) спалохаць.
8. За дзедам шведам: 1) недалёка; 2) за мяжой; 3) даўно-даўно; 4) далёка-далёка.
9. У адзін голас: 1) адначасова; 2) аднадушна; 3) аднолькава; 4) гучна.
10. Без дай прычыны: 1) бессэнсоўна; 2) бязмэтна; 3) беспадстаўна; 4) немэтазгодна.
11. Пакласці на алтэр: 1) пазычыць; 2) ахвяраваць; 3) згубіць; 4) адрачыся.
12. Рабіць выгляд: 1) прыбірацца; 2) прыгварацца; 3) прыста-соўвацца; 4) прыкідвацца.
13. Як у полі вецер (пра чалавека): 1) легкадумны; 2) пусты; 3) неўгамонны; 4) бязлітасны.
14. Са скуры вылазіць: 1) шчыраваць; 2) стаміцца; 3) старацца; 4) непакоіцца.
15. Віляць хвостом: 1) хітраваць; 2) крывадушнічаць; 3) баяцца; 4) спужацца.

Практыкаванне 22*. Знайдзіце памылкі ва ўжыванні фразеалагізмаў. Запішыце ўстойлівыя выразы правільна.

1. Хлопцаў адразу як кабыла языком злізала. 2. Дзімка цэлы дзень мазоліў зрок суседкам, якія ўселіся на лаўцы. 3. Да справы трэба падыходзіць з сэрцам. 4. Гэты ўсё жыццё трымае камень у кішэні. 5. Дануся апынулася паміж двух палымяў, і ў яе пачаў прабівацца на сяброўку гнеў. 6. Лёнік зусім адбіўся з рук. Не хоча ні вучыцца далей, ні працаваць. 7. Для Андрэя стала відавочна, што з новым знаёмым кашы не з'ясі. 8. Я чалавек адказны і слоў на паветра не кідаю. 9. Сядзяць старыя дзень на вуліцы і пераліваюць з пустога ў пустое. 10. Міцька не малы, умее трымаць язык за губамі. 11. Максім нарадзіўся і вырас тут, ведае

мясцовасць як свае пальцы. 12. Дзядзька Антось быў майстар на абедзве рукі. 13. Трэба ўсё цяпер вырашаць. З'едзе пастаялец — шукай тады снегу ў полі. 14. Я люблю лес. Асабліва гэты, у якім амаль вырас. Адчуваю сябе тут як рыба пад вадой. 15. А таму і не бяда: усё нібы з кáчки вада.

Практыкаванне 23*. Знайдзіце ў кожным сказе і выпішыце *пэрыфразу* (запішыце яе ў пачатковай форме). Улічыце, што значэнне перыфраз раскрываецца звычайна ў кантэксце. Акрамя таго, у многіх сказах ёсць слова, якое замяняе перыфразу.

1. З-за сіняга лесу выплывае паволі сонца і купае шнуры залатых ў струменях туману. 2. Будуць песні звінец над ракою, будуць зоры купацца ў расе, пакуль дзень залатою стралою не праб'ецца ў блакітнай страсе. 3. Зязюля на лістках рабой бярозкі камусьці лічыць шэрыя гады. Скажы мне, варажбітка баравая, мо чула дзе ці, можа, знаеш ты: калі да нас свабода завітае, калі з астрогаў вернуцца браты? 4. У самым кутку, адціснутая розным навамодным нашэсцем, прытулілася руская печ. Колішняя царыца вясковых хат мае тут нейкі сумна-пакорлівы выгляд. 5. Унь ускрай сядзібы конь паўзе сталёвы, рэжа лусты-скібы... 6. Краіна пакрылася шыбеніцамі, якія народ празваў стальпінскімі гальштукамі. 7. То залатымі дратаванкамі крамсала неба ўшыр і ўдоўж, і, як прышпораны маланкамі, ляцеў лавінай гулкай дождж. 8. Забомкалі сосны — лясныя званіцы. 9. Сялянам ужо не дзіва была сталёвая жняя. Абступіўшы з усіх бакоў камбайн, яны распыталі пра прызначэнне асобных вузлоў агрэгата. 10. У кожным аўтамабілі — праца людзей вогненнай прафесіі. 11. Лясочак цягне сярод жытняга мора. 12. Добра было пахадзіць, патаўчыся ў шумлівым і неабдымным чалавечым мурашніку. 13. Яна пагладзіла кончыкамі пальцаў пад вачыма, узіраючыся, ці не з'явіліся там здрадлівыя зморшчкі — вестуны старасці. 14. Ва ўсіх так, відаць, бывае, што першыя ўспаміны расплываюцца ў ружовай, мілай імгле чалавечага досвітку. 15. Экспедыцыя накіравалася да берагоў ледзянога мацерыка. 16. Трава піла халодную расу. Дымнае малако ад гэтай расы ішло над паплавамі. 17. Усё навокал яшчэ па-летняму жыва, а ўжо ў зеленаватых косах беланогіх прыгажунь з'яўляюцца жоўтыя лісты. 18. І луг, і поле, і

§ 25. СКЛАД СЛОВА. МАРФЕМЫ

Самастойныя словы бываюць зменныя і нязменныя.

У структуры зменнага слова вылучаюць аснову і канчатак.

Канчатак служыць для сувязі слоў у словазлучэнні або сказе: *на шумнай плошчы, ля вялікага дома*. Канчатак перадае граматычнае значэнне роду (*сін-і, сін-яя, сін-яе*), ліку (*дзень – дні, вялік-і – вялік-ія, ішл-а – ішл-і*), склону (*лес, лесу, лесам, у лесе*), асобы (*кажу, кажам, кажаш, кажашце, кажэ, кажуць*).

Канчатак можа быць *н у л я в ы* (не выражаны гукамі): *дом, ноч, край* (параўн.: *дома, дому, домам; ночы, ноччу, ночы; роднага краю, краем, у краі*). Нязменныя словы (прыслоўі) і формы (дзеепрыслоўе, інфінітыў) *к а н ч а т к а ў н е м а ю ц ь*: *хутка, падоўгу, па-суседску, назаўсёды; гаворачы, усміхаючыся, сказаўшы; ісці, мыцца, бегчы, калоць*.

Аснова – гэта частка слова без канчатка, у якой заключана канкрэтнае лексічнае значэнне.

Корань – агульная частка роднасных (аднакаранёвых) слоў, у якой заключаецца агульнае лексічнае значэнне роднасных слоў, напрыклад: *журба – журбота, журботна; вялікі – велічыня, велікаваты, завялікі, вялікасць, вялізны, вялізарны, велічны, велічнасць, велікан, невялікі; ноч – начны, начаваць, пераначаваць, заначаваць, начнік, начлег, начлежнік; гара – горны, гарысты, горка, пагорак, узгор'е, узгорак, пагор'е*.

Каб вызначыць корань, трэба падабраць роднасныя словы: *аб'ём – аб'ёмны, ёмісты; абрад – абрадны, абрадавы, абраднасць; абрадавацца – радавацца, радасць, радасны; абутак – абуцца, разуць, разуты; абярэмак – бярэмя; адзежа – адзенне*,

* Тут і далей падзел слоў на марфемы падаецца паводле “Марфемнага слоўніка беларускай мовы” А.М.Бардовіча, Л.М.Шакуна.

*надзець, уздзеты; адолець – здолець, пераадолець; папярок – на-
суперак, упоперак; няўвага – знявага, уважліва, паважсаць.*

Заўвага. Падбіраючы роднасныя словы, трэба памятаць, што іх аб'ядноўвае не проста агульная частка. Гэта частка павінна перадаваць агульны сэнс, асноўнае значэнне аднакаранёвых слоў. Так, не з'яўляюцца роднаснымі словы *тупаць і тупасць, хвалісты і хвалёны, вага і вагоны, ваза і воз, дол і доля, ісці і ісціна, кампанія і акампанемент, кола і колас, план і планета, тракт і трактат.* У каранях можа адбывацца чаргаванне зычных і галосных гукаў, напрыклад: *святло – светла, светлячок, свечка, падсвечнік, асвяціць; памесце – памешчык, помста – мсцівец, спружына – пругкі, прыкмета – прыкмеціць, прыкмячаць; пяхота – пешы, пяхком; цяжба – цягацца.*

Прыстаўка – значымая частка слова, якая стаіць перад каранем і служыць для ўтварэння новых слоў (*слуга – абслуга, прыслуга, за-слуга; гнуць – загнуць, выгнуць, перагнуць, сагнуць*) або форм слова (*меншы – найменшы, прыгажэй – найпрыгажэй*).

Суфікс служыць для ўтварэння новых слоў (*абслуга – абслуговы, абслугоўванне, абслужыць*) або форм слоў (*лёгкі – лягчэйшы; хадзіць – хадзіў, хадзіла, ходзячы; пажоўкнуць – пажоўклы; змесці – змецены*).

Постфікс знаходзіцца пасля канчатка або суфікса: *смяліся, смяцца, чагосьці.*

Аснова, якая супадае з каранем, называецца **н е в ы т в о р н а й**. Яна не падзяляецца на марфемы, напрыклад: *абажур, абстаноўка, бабёр, жнівень, жолуд, жываніс, жывёл-а, забав-а, запалк-а, заўтра, навальніц-а, крыўд-а, крыл-о, дзяржав-а, нявест-а, падлог-а, накаленн-е, палец, памесц-е, панядзелак, пасек-а, пасяджэнн-е, перамог-а, поплаў, сталіц-а, цягнік, чалавек, чамадан, эпізод.* Невытворную аснову маюць усе нескланяльныя назоўнікі (гл. §32).

У склад **н е в ы т в о р н а й** асновы ўваходзяць, апрача караня, іншыя значымыя часткі (афіксы), напрыклад: *буханка* (параўн. *бохан*), *велізарнасць* (параўн. *вялікі*), *наводшыбе* (параўн.: *водшыб*), *войнскі* (параўн. *ваенны*), *дасказваць* (*адказваць, расказваць*), *дырыжыраванне* (*дырыжор*), а таксама: *знадворку, наводзіны, павуцінне, спадручны.*

14. Патрабуецца на пастаянную работу супрацоўнік для аддзела, які мае вышэйшую адукацыю. 15. Рэзкасьць слоў скрадвала насцярожаная цішыня залы, чэрвеньская духмень, вячэрні гоман вялікага горада, які далятаў сюды праз адкрытыя вокны.

Практыкаванне 109.* Прачытайце сказы. На месцы пропуску ўжывайце займеннік **сам** або **самы** ў патрэбнай форме.

1. На _____ краі вёскі стаіць абеліск. 2. Мне _____ трэба ра-
забрацца. 3. На цырымоніі я пазнаёміўся з _____ аўтарам гэтага
твора. 4. Алег быў заўсёды _____ моцным вучнем у класе. 5. Да
_____ апошняга забегу інтрыга захоўвалася. 6. Запытай у сябе
_____, чаго ты хочаш. 7. У _____ памяшканні было светла і
ўтульна. 8. Прыз дастаўся _____ кемліваму. 9. З _____
пісьменніцай я не быў знаёмы. 10. Наш пансіят размешчаны
каля _____ мора. 11. Нарэшце мы пачулі голас _____ салаўя.
12. Перад _____ раніцай на горад абрынуўся лівень. 13. Бабуліны
аладкі былі для мяне _____ смачнымі. 14. У _____ важны момант на
сцэну выйшаў _____ рэжысёр. 15. Пра _____ доктара гаварылі толькі
добрае.

Практыкаванне 110.* Прачытайце сказы. Выберыце ў дужках патрэбнае словазлучэнне з займеннікам.

1. У такую спёку дапаможа (*не што іншае, нішто іншае*), як
цень і вада. 2. Усе сачылі за прагнозам надвор'я. (*Не што іншае,
нішто іншае*) не хвалявала, здаецца, нікога. 3. У касцюме дзед
Мароза быў (*не хто іншы, ніхто іншы*), як бацька. 4. У вадзе мне
на дапамогу кінуўся (*не хто іншы, ніхто іншы*), як Максім – мой
даўні супернік. (*Не хто іншы, ніхто іншы*) нават не крануўся з
месца. 5. У скрыні мы знайшлі (*не што іншае, нішто іншае*), як
старое пісьмо, напісанае лацініцай. 6. На рыбалцы і на паляванні
найперш патрэбна (*не што іншае, нішто іншае*), як вытрымка.
7. Для многіх пазтаў крыніцай тэм і вобразаў стала (*не што
іншае, нішто іншае*), як вусная народная творчасць. 8. У гэтай
частцы тэатра могуць знаходзіцца толькі супрацоўнікі. (*Не хто
іншы, ніхто іншы*) не можа сюды заходзіць. 9. Падтрымаў маю
прапанову (*не хто іншы, ніхто іншы*), як Пётр Мікалаевіч.
10. Давядзецца запрашаць сістэмнага адміністратара. (*Не хто
іншы, ніхто іншы*) не мае права ўносіць абнаўленні ў праграмае
забеспячэнне.

§ 48. СКЛАНЕННЕ І ПРАВАПІС НЕКАТОРЫХ ЗАЙМЕННІКАЎ

Зваротны займеннік *сябе* скланяецца, як *ты*, але не мае формы назоўнага склону. Прааналізуйце:

Н. (хто? што?)	<i>ты</i>	—
Р. (каго? чаго?)	<i>цябе</i>	<i>сябе</i>
Д. (каму? чаму?)	<i>табе</i>	<i>сабе</i>
В. (каго? што?)	<i>цябе</i>	<i>сябе</i>
Т. (кім? чым?)	<i>табой (табою)</i>	<i>сабой (сабою)</i>
М. (аб кім? аб чым?)	<i>(аб) табе</i>	<i>сабе</i>

Пракаменціруйце: *убачыў цябе, аддаў табе, паважсаў сябе, даў зарок сабе, расказваць пра сябе (аб сабе)*.

Займеннікі *сам (сама, само, самі)* і *самы (самая, самае, самыя)* маюць адрозненні ва ўсіх склонах.

	Адз.лік.		Мн.лік	Адз.лік		Мн.лік
	м. і н.р.	ж.р.		м. і н.р.	ж.р.	
Н.	<i>сам, само</i>	<i>сама</i>	<i>самі</i>	<i>самы, самае</i>	<i>самая</i>	<i>самыя</i>
Р.	<i>самога</i>	<i>самой</i>	<i>саміх</i>	<i>самага</i>	<i>самай</i>	<i>самых</i>
Д.	<i>самому</i>	<i>самой</i>	<i>самім</i>	<i>самаму</i>	<i>самай</i>	<i>самым</i>
В.			як Н. або Р.			
Т.	<i>самім</i>	<i>самой</i>	<i>саміх</i>	<i>самым</i>	<i>самай</i>	<i>самымі</i>
М.	<i>самім</i>	<i>самой</i>	<i>саміх</i>	<i>самым</i>	<i>самай</i>	<i>самых</i>

Патрабуе ўвагі напісанне склонавых форм займеннікаў *яна, свай (сваё, свая)*. Прааналізуйце і запомніце:

Н.	<i>яна</i>	<i>свой, сваё</i>	<i>свая</i>	В.	як Н. або Р.
Р.	<i>яе</i>	<i>свайго</i>	<i>сваёй</i>	Т.	<i>ёй (ёю)</i> <i>сваім</i> <i>сваёй (сваёю)</i>
Д.	<i>ёй</i>	<i>свайму</i>	<i>сваёй</i>	М.	<i>ёй</i> <i>сваім</i> <i>сваёй</i>

Займеннікі *мой, твой, свой* у форме множнага ліку назоўнага склону маюць канчатак *-е*: *мае гады, твае кнігі, свае рэчы*.

Прааналізуйце, як скланяюцца адносныя і пыталныя займеннікі:

Н.	<i>хто</i>	<i>што</i>	<i>які</i>	<i>чый</i>	<i>каторы</i>	<i>колькі</i>
Р.	<i>каго</i>	<i>чаго</i>	<i>якога</i>	<i>чыйго</i>	<i>каторага</i>	<i>колькі</i>
Д.	<i>каму</i>	<i>чаму</i>	<i>якому</i>	<i>чыйму</i>	<i>катораму</i>	<i>колькім</i>
В.	<i>каго</i>	<i>што</i>		як Н. або Р.		
Т.	<i>кім</i>	<i>чым</i>	<i>якім</i>	<i>чыйм</i>	<i>каторым</i>	<i>колькімі</i>
М.	<i>(аб) кім</i>	<i>чым</i>	<i>якім</i>	<i>чыйм</i>	<i>каторым</i>	<i>колькіх</i>

АД АЎТАРА	3
УВОДЗІНЫ	4
ЛЕКСІКА. СТЫЛІСТЫКА	13
§ 1. Слова як адзінка мовы. Лексічнае і граматычнае значэнне слова	13
§ 2. Дакладнасць ужывання слова. Лексічныя нормы беларускай мовы	15
§ 3. Амонімы	22
§ 4. Сінонімы	24
§ 5. Антонімы	27
§ 6. Устойлівыя выразы (фразеалагізмы, перыфразы)	29
§ 7. Функцыянальныя стылі маўлення. Жанры стыляў	34
§ 8. Тэкст. Тыпы маўлення	40
§ 9. Спосабы і сродкі сувязі сказаў у тэксце	44
ФАНЕТЫКА. АРФАЗПІЯ. ПРАВАПІС	52
§ 10. Галосныя і зычныя гукі	52
§ 11. Абазначэнне гукаў на пісьме. Нормы літаратурнага вымаўлення. Адрозненні ў вымаўленні і напісанні	54
§ 12. Склад. Складападзел. Націск	59
§ 13. Некаторыя выпадкі ўжывання вялікай літары	65
§ 14. Правапіс <i>о, э – а (ы)</i>	68
§ 15. Правапіс <i>е, ё – я</i>	70
§ 16. Некаторыя чаргаванні галосных	71
§ 17. Правапіс галосных пасля зацвярдзелых зычных, <i>д і т</i>	73
§ 18. Правапіс спалучэнняў галосных у словах іншамоўнага паходжання	74
§ 19. Правапіс <i>і – і́, у – у́</i>	75
§ 20. Правапіс прыстаўных галосных і зычных	77
§ 21. Правапіс <i>д – дз, т – ц</i>	78
§ 22. Правапіс падоўжаных зычных	80
§ 23. Некаторыя чаргаванні зычных	81
§ 24. Правапіс мяккага знака і апострафа	83
СКЛАД СЛОВА І СЛОВАЎТВАРЭННЕ	90
§ 25. Склад слова. Марфемы	90
§ 26. Правапіс некаторых прыставак	94
§ 27. Правапіс <i>ы, і, й</i> пасля прыставак	96
§ 28. Спосабы ўтварэння слоў	96
§ 29. Правапіс галосных у складаных словах	100
§ 30. Правапіс некаторых спалучэнняў зычных	101

МАРФАЛОГІЯ І ПРАВАПІС	108
§ 31. Лексіка-граматычныя разрады назоўнікаў	108
§ 32. Вызначэнне роду некаторых назоўнікаў	110
§ 33. Лік назоўнікаў	113
§ 34. Скланенне назоўнікаў. Асновы назоўнікаў	116
§ 35. Правапіс некаторых канчаткаў назоўнікаў 1-га скланення	117
§ 36. Правапіс канчаткаў назоўнікаў 2-га скланення	118
§ 37. Правапіс канчаткаў назоўнікаў 3-га скланення	123
§ 38. Рознаскланяльныя і нескланяльныя назоўнікі	124
§ 39. Правапіс канчаткаў назоўнікаў множнага ліку	125
§ 40. Правапіс некаторых суфіксаў назоўнікаў	127
§ 41. Правапіс складаных назоўнікаў	128
§ 42. Ступені параўнання якасных прыметнікаў	132
§ 43. Правапіс схлонавых канчаткаў прыметнікаў	134
§ 44. Правапіс некаторых суфіксаў прыметнікаў	136
§ 45. Правапіс складаных прыметнікаў	137
§ 46. Ужыванне, скланенне і правапіс лічэбнікаў	142
§ 47. Ужыванне некаторых займеннікаў	149
§ 48. Скланенне і правапіс некаторых займеннікаў	153
§ 49. Правапіс асабовых канчаткаў дзеясловаў	156
§ 50. Правапіс некаторых суфіксаў дзеясловаў	159
§ 51. Утварэнне і правапіс дзеепрыметнікаў	161
§ 52. Ужыванне дзеепрыметнікаў	163
§ 53. Утварэнне і правапіс дзеепрыслоўяў	165
§ 54. Ужыванне дзеепрыслоўяў	165
§ 55. Ступені параўнання прыслоўяў	172
§ 56. Правапіс прыслоўяў і спалучэнняў слоў, блізкіх да прыслоўяў	174
§ 57. Ужыванне часціц <i>не, ні</i> . Правапіс часціц <i>не, ні</i> з рознымі часціцамі мовы	178
§ 58. Ужыванне і правапіс прыназоўнікаў	181
СІНТАКСІС І ПУНКТУАЦЫЯ	190
§ 59. Словазлучэнне. Спосабы сувязі слоў у словазлучэнні	190
§ 60. Асаблівасці даласавання і кіравання ў беларускай мове	191
§ 61. Аднасастаўныя і двухсастаўныя сказы. Тыпы аднасастаўных сказаў	195
§ 62. Каардынацыя выказніка і дзейніка ў ліку і родзе	201
§ 63. Працяжнік паміж дзейнікам і выказнікам	206
§ 64. Аднародныя члены сказа	208
§ 65. Знакі прыпынку ў сказах з аднароднымі членамі	213
§ 66. Знакі прыпынку ў сказах з абагульняльным словам пры аднародных членах	214
§ 67. Адасобленыя азначэнні	216
§ 68. Адасобленыя прыдаткі	219
§ 69. Адасобленыя акалічнасці	224
§ 70. Адасобленыя далаўненні і далучальныя члены сказа	226
§ 71. Удакладняльныя члены сказа	228

§ 72. Знакі прыпынку ў сказе з параўнальным зваротам	230
§ 73. Знакі прыпынку пры зваротку	231
§ 74. Знакі прыпынку ў сказах з пабочнымі словамі, спалучэннямі слоў	234
§ 75. Устаўныя канструкцыі	237
§ 76. Знакі прыпынку ў складаназлучаным сказе	246
§ 77. Знакі прыпынку ў складаназалежным сказе	248
§ 78. Знакі прыпынку ў складаным бяззлучніковым сказе	254
§ 79. Знакі прыпынку ў складаным сказе з рознымі відамі сувязі частак	257
§ 80. Знакі прыпынку ў сказах з простаю мовай	262
АДКАЗЫ ДА ПРАКТЫКАВАННЯЎ І КЛЮЧЫ ДА ТЭСТАЎ	277
ЛІТАРАТУРА	314